

40 jaar Chambres d'Amis

In 1986 stelde een groep Gentenaars hun woning ter beschikking van 51 hedendaagse kunstenaars. Met 'Chambres d'Amis' verplaatste kunst zich van het museum naar de privésfeer. De kunstroute bood de unieke kans aan kunstenaars, bezoekers en bewoners om elkaar te ontmoeten.

Het idee om hedendaagse kunst te tonen buiten de muren van het museum werd internationaal druk besproken en ook in de stad zelf bracht het veel tweegg, vooral bij de bewoners zelf. Het eerste deel van deze tentoonstelling blikt hierop terug. Hoe kwam het project tot stand? Wat schreef de pers erover? En hoe reageerden de bewoners? Deze vragen komen aan bod in een archiefopstelling die 'Chambres d'Amis' van verschillende kanten belicht.

In het tweede deel van deze tentoonstelling tonen we werk van drie kunstenaars – Heike Pallanca, Haim Steinbach en Susanne Kriemann – die de kunstwerken van 'Chambres d'Amis' als vertrekpunt namen. Hoe kan je kunstwerken die gemaakt zijn voor een concrete plek buiten het museum, opnieuw tonen binnen de museummuren?

DEEL 1

Chambres d'Amis: vóór, tijdens en na

Een tentoonstelling is meer dan alleen het tonen van kunstwerken. Achter elke presentatie schuilt een verhaal van ontmoetingen, keuzes en samenwerkingen. Voor 'Chambres d'Amis' gold dat misschien zelfs nog meer dan voor andere expo's. Kunstenaars en bewoners leerden elkaar kennen, bezochten samen de woning en gingen in gesprek over de plek en het werk. Tijdens de tentoonstelling kwamen daar ook nog eens bezoekers bij. Zo ontstond een netwerk van relaties, waarin kunst, leven en publiek elkaar raakten.

De pers en critici stelden zich vragen bij het concept. Was het wel gepast om privéwoningen zo open te stellen voor publiek? Kwam de kunst er wel tot haar recht en was de omgeving niet te bepalend? Anderen zagen net nieuwe mogelijkheden en waardeerden de directe ontmoeting tussen kunst en dagelijks leven. In deze archiefruimte bundelen we al die verschillende ervaringen, voor elk van de 51 kunstenaars. Interviews, krantenartikelen en fotomateriaal tonen wat zich afspeelde vóór, tijdens en na de expo.

'Chambres d'Amis' was een tentoonstelling én een experiment: over de plaats van kunst, over de rol van het museum en over de relatie tussen kunstenaar, bewoner en bezoeker.

Samengesteld door Angela De Roover, Beth Lason en Luca-Ray Rogiers, alumnistudenten Universiteit Gent, als aanvulling op hun Masterscriptie 'Min of Meer Chambres d'Amis', promotor Prof Dr. Wouter Davidts.

De Gentse kunstzomer van '86

Tijdens de zomer van 1986 werden er verschillende evenementen en tentoonstellingen georganiseerd: als aanvulling op 'Chambres d'Amis' of zelfs als tegenreactie. In deze ruimte focussen we op drie van de grootste initiatieven.

'Initiatief '86' was een grootschalig kunstproject van lokale kunstverenigingen. Zij klaagden de beperkte aanwezigheid van Belgische kunstenaars op de internationale kunstscene aan. Ze nodigden drie internationaal bekende curatoren uit: Kasper König, Jean-Hubert Martin en Gosse Oosterhof. In de Sint-Pietersabdij stelde elk van hen een tentoonstelling samen met uitsluitend Belgische kunstenaars. Na enige discussie werd Jan Hoet als vierde curator aangesteld. Hij selecteerde sleutelwerken uit de collectie van het Museum van Hedendaagse Kunst, het huidige S.M.A.K.

Daarnaast was er 'Initiatief d'Amis', in kunstencentrum Vooruit, vandaag VIERNULVIER, dat in die tijd bekend stond als een rebelse broedplaats voor kunst en cultuur. Het initiatief lag in handen van zeven kunstenaars. Zij nodigden een 45-tal Belgische kunstenaars uit voor een experimentele mix van tentoonstellingen, optredens en performances.

Het meest alternatieve – en misschien wel meest kritische – initiatief was 'Antichambre', georganiseerd in een leegstaande fabriek aan de rand van Gent. Het project was opgevat als een tegenreactie op het selectieproces van 'Chambres d'Amis': kunstenaars mochten er, zonder enige vorm van selectie, hun werk presenteren. Deze aanpak zorgde ervoor dat het aantal deelnemende kunstenaars ook tijdens het project bleef groeien.

Samengesteld door Sofie Frederix als onderdeel van haar doctoraatsonderzoek in de Kunstwetenschappen, Universiteit Gent, promotoren Prof. Dr. Steven Jacobs en Prof. Dr. Wouter Davidts. Met de steun van het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek.

Le Décor et son Double: Publiek – Privé

“Hoewel de Herbert Foundation en S.M.A.K. elk een uniek en specifiek werk bezitten, kunnen de twee delen pas werkelijk worden begrepen als ze – in de verbeelding – met elkaar in verband worden gebracht.” – Daniel Buren

Daniel Buren (°1938, Frankrijk) ging met 'Le Décor et son Double' in tegen het concept van 'Chambres d'Amis' om kunst in privéwoningen te tonen en niet in een museum. Hij koos ervoor om – naast zijn installatie in de gastenkamer (le Décor) van kunstverzamelaars Annick en Anton Herbert – een dubbelganger (son Double) te maken voor het museum. Dit werd een reconstructie van de originele gastenkamer, maar waar de witte en dieproze strepen stoppen in de ene kamer, starten ze in de andere.

Na overleg met de kunstenaar stelde het echtpaar Herbert hun huis tijdens de tentoonstelling niet open voor het grote publiek, in tegenstelling tot de andere deelnemers. Bezoekers konden de dubbelganger bekijken in het museum. Na afloop van 'Chambres d'Amis' behield het echtpaar Herbert het kunstwerk in hun gastenkamer. Het museale deel van 'Le Décor et son Double' bleef niet bewaard.

In 2011 werd de museale dubbelganger opnieuw gerealiseerd met de steun van de Vlaamse Gemeenschap. De Stad Gent en de Vlaamse Gemeenschap kochten deze reconstructie aan en gaven het in langdurige bruikleen aan S.M.A.K.

Hierdoor kan je bij 'Le Décor et son Double' spreken van drie types eigenaars: privéverzamelaars, een museum én de overheid. De documentatie in deze ruimte vertelt je meer over deze unieke samenwerking.

Meer over het kunstwerk :

Daniel Buren

Le Décor et son Double, 1986

Sinds 1965 werkt Daniel Buren met zijn vaste patroon van verticale strepen van 8,7 cm breed. Hij noemt het zijn 'visueel instrument'. Buren gebruikt dit motief niet alleen in musea, maar ook op straat, onder meer op gebouwen en affiches. Tot op vandaag blijft hij zich hardnekkig verzetten tegen de codes, normen en waarden van de kunstwereld.

Zaalteksten '40 jaar Chambres d'Amis'

Voor 'Chambres d'Amis' bracht Buren zijn 'visueel instrument' aan in de gastenkamer van kunstverzamelaars Annick en Anton Herbert. Maar hij weigerde de ruimte van het museum volledig te verlaten – wat indruiste tegen het concept van de tentoonstelling. Buren plaatste een reconstructie van de kamer van de verzamelaars in het museum. Met één verschil: waar de witte en dieproze strepen stoppen in de ene kamer, starten ze in de andere. Het echtpaar Herbert behield Burens interventie in hun gastenkamer. De reconstructie in het museum bleef niet bewaard, maar werd in 2011 opnieuw gerealiseerd en opgenomen in de S.M.A.K.-collectie.

Photo-souvenir: Daniel Buren, *Le Décor et son Double*, 1986/2011. Langdurige bruikleen Collectie Vlaamse Gemeenschap. Detail. Foto: Dirk Pauwels

Photo-souvenir: Daniel Buren, *Le Décor et son Double*, werk *in situ*, in *Chambres d'Amis*, Raas van Gaverestraat, Gent, 1986. Detail. Foto: Attilio Maranzano

DEEL 2

Van privésfeer naar museum

'Chambres d'Amis' kende nationaal en internationaal veel weerklank. Ook in de decennia erna had de expo veel impact op de programmatie van S.M.A.K. Zo organiseerde het museum sinds 1986 nog twee tentoonstellingen buiten zijn muren. In 2000 palmde 'Over The Edges' straathoeken in de binnenstad van Gent in met werk van internationale kunstenaars. In 2012 nodigde 'TRACK' kunstenaars uit om werk te maken voor minder opvallende locaties in de stad.

Na afloop van 'Chambres d'Amis' kwamen zeventien kunstwerken terecht in de collectie van S.M.A.K. Onze collectiemedewerkers noemen dit ook wel de 'spookcollectie'. De werken zijn gemaakt voor specifieke woningen in Gent in relatie tot de bewoners ervan. Ze waren nooit bedoeld om in een museum te worden getoond. Hoe kunnen we deze kunstwerken vandaag dan toch in onze tentoonstellingszalen presenteren?

We vroegen aan drie kunstenaars om na te denken over een antwoord op deze vraag. Een eerste nam deel aan 'Chambres d'Amis' (Heike Pallanca), een tweede aan 'Over The Edges' (Haim Steinbach) en een derde aan 'TRACK' (Susanne Kriemann). Elk van hen creëerde een nieuwe installatie met als vertrekpunt enkele kunstwerken of archiefmateriaal van 'Chambres d'Amis'.

Haim Steinbach

Display #111 – Chambres d'Amis: Daniel Buren, Joseph Kosuth, Jan Vercruysse, 2026

Haim Steinbach (°1944, Rehovot, Israël) selecteerde drie kunstwerken uit 'Chambres d'Amis', die deel uitmaken van de S.M.A.K.-collectie: 'Le Décor et son Double' van Daniel Buren, 'Zero & Not' van Joseph Kosuth en 'Sans titre (Chambres d'Amis)' van Jan Vercruysse.

Via een architecturale reconstructie werpt Steinbach een nieuwe blik op Jan Hoets concept van de 'gastenkamer' of 'chambre d'amis'. Met metalen profielen ontwierp Steinbach een driehoekig frame waarbinnen hij een replica plaatste van het bed uit de gastenkamer van Annick en Anton Herbert. Zo verzette hij het bed – dat ook deel uitmaakte van Daniel Burens werk – en plaatste het in dialoog met objecten uit de werken van Joseph Kosuth en Jan Vercruysse.

Steinbach introduceert een kussensloop op het bed, bedrukt met de door Joseph Kosuth doorstreepte tekst uit Sigmund Freuds 'Psychopathologie van het dagelijks leven' (1901). Dit verwijst naar de installatie van Kosuth voor 'Chambres d'Amis', waarbij hij een muur in het huis van een psychiater liet behangen met een doorstreept fragment uit Freuds tekst.

Steinbach toont daarnaast het werk van Jan Vercruysse, gemaakt voor de studentenkamer van een kunststudent. Vercruysses ingreep bestond uit een ingelijste zwart-witfoto en een leeg zwart kader in de hoek van de ruimte, tegenover het bed.

Haim Steinbach wordt internationaal beschouwd als één van de bekendste conceptuele kunstenaars. Sinds het einde van de jaren '70 richt hij zich op de selectie en ordening van objecten. De voorwerpen die hij selecteert variëren van kunstobjecten tot alledaagse spullen, van etnografische vondsten tot natuurlijke materialen.

Susanne Kriemann

04261986 (abbiamo aperto una finestra), 2026

Op 26 april 1986 vond de grootste kernramp ooit plaats, met de ontploffing van reactor 4 van de kerncentrale in Tsjernobyl. Deze gebeurtenis maakte een grote indruk op Susanne Kriemann (°1972, Erlangen, Duitsland). Het idee dat iets onzichtbaars schadelijk kan zijn – zoals het fijnstof dat vrijkomt bij een kernramp – beïnvloedde haar conceptuele werk voor deze tentoonstelling.

De titel van het werk, '04261986 (abbiamo aperto una finestra)' (we hebben een raam geopend), verwijst zowel naar de kwetsbaarheid bij het openen of sluiten van een raam in de periode na het nucleaire ongeluk, als naar het werk dat Carla Accardi in 1986 maakte voor 'Chambres d'Amis'. Uit het S.M.A.K.-archief selecteerde Kriemann zeventien foto's waarmee deelnemende kunstenaars zich vooraf een beeld konden vormen van de privéruimte waar hun kunstwerk zou komen. Voordat Kriemann de foto's uitvergroot opnieuw liet ontwikkelen, bestrooide ze deze met fijnstof dat werd verzameld in Gent.

Naast de foto's toont Kriemann objecten. Het zijn geen originele stukken of kunstwerken uit 1986, maar ze verwijzen wel naar details of elementen van meerdere werken uit 'Chambres d'Amis'. Linnen, een emmer, een vogeltje, een tafel en een stoel, verf die van een muur druipt... Net zoals de foto's van de lege interieurs die in afwachting waren van de kunstwerken, 'wachten' deze voorwerpen op hun statuut als kunst. Kriemanns hele installatie creëert een gevoel van verwachting. Wat was er vóór 'Chambres d'Amis'? Wat tijdens? En welke herinneringen aan de tentoonstelling in 1986 blijven de bezoekers en bewoners bij?

Susanne Kriemann start meestal met uitgebreid archief- en bronnenonderzoek. Fotografie is daarbij vaak haar vertrekpunt. Ze gaat na hoe bepaalde historische feiten en gebeurtenissen in beeld werden gebracht. Met beelden van 'Chambres d'Amis' uit 1986 stelde ze deze installatie samen en creëerde ze een soort 'tussenzone', tussen verleden en toekomst, privé en publiek, en interieur en kunstwerk.

Heike Pallanca

Auftauchen, verschwinden... und wieder auftauchen, 2026

Voor haar installatie 'Auftauchen, verschwinden... und wieder auftauchen' (Verschijnen, verdwijnen... en opnieuw verschijnen) ging Heike Pallanca (°1952, Düsseldorf, Duitsland) uit van het kunstwerk 'Gleichheit broederlijkheid liberté' van Jef Geys uit de S.M.A.K.-collectie. Voor de tentoonstelling in 1986 plaatste Jef Geys in verschillende Gentse arbeiderswoningen een deur tegen een blinde muur. Hierdoor verloren de deuren hun functie als doorgang. Op elke deur stond één woord uit de slogan van de Franse Revolutie – vrijheid, gelijkheid, broederschap – te lezen. Voor Pallanca is deze slogan nog altijd bijzonder relevant.

Het thema van begrenzing en de Franse Revolutie zet zich voort in het werk 'Erdbeben IX – Niemand weiß es' (Aardbeving IX – Niemand weet het), dat bestaat uit mozaïektegels. De betekenis van de vormen van de mozaïeken is gelaagd. De kleinere vorm bestaat uit de contouren van door aardbevingen getroffen landen in Amerika (waaronder de VS, Mexico, Bolivia en Peru), die tegen en over elkaar zijn geschoven. De grotere vorm bevat Euraziatische landen (zoals Italië, Turkije, Iran, China en Japan). Pallanca biedt ons een blik op een verre toekomst, waarin landmassa's botsen en nieuwe supercontinenten vormen.

Het woord 'STOP' in het grotere mozaïek is tegenstrijdig: aardbevingen en trage geologische processen kunnen immers niet door mensen worden gestopt. Door dit mozaïekstuk te laten trillen als een aardbeving, wordt het woord 'STOP' zelf aan het wankelen gebracht. Dit raakt aan de fundamentele waarden van de Franse Revolutie en roept vragen op. Waar zijn onze idealen nog geldig in almaar meer autocratische systemen? Of waar hebben democratische samenlevingsvormen nooit bestaan? En worden grenzen geaccepteerd of worden ze met geweld hertekend? Zo komen we terug bij de deuren die nergens heen leiden en die daarmee zelf een grens verbeelden. Ook de foto van een scheur in de depotruimte, die Pallanca nam in S.M.A.K., verwijst naar begrenzing en geologische breuklijnen.

Op rekken plaatste Pallanca onder meer installatiezichten van haar eigen bijdrage aan 'Chambres d'Amis' in 1986, waarop gesloten deuren zijn te zien. Deze verbindt ze

Zaalteksten '40 jaar Chambres d'Amis'

visueel met foto's van haar recente werk waarin een deur verschijnt die nergens heen leidt – een soort hedendaagse tegenhanger van het werk van Jef Geys.

Heike Pallanca hanteert diverse media, zoals foto's en installaties, en ook verschillende geologische materialen. Hiermee onderzoekt ze de archeologische sporen en sociaal-maatschappelijke herinnering aan specifieke plaatsen of gebeurtenissen.

COLOFON

Met de steun van:

Cinca

Dank aan de bruikleengevers van de tentoonstelling:

Amsab – Instituut voor Sociale Geschiedenis, Raymond Balau, Bart Cassiman, Leo Copers, Berlinde De Bruyckere, Jean De Groote, Danny Devos, DSMG – Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis - dr. Maurits Gysseling vzw, Design Museum Gent, Gery De Smet, Sofie Frederix, Luc Gobyn, Herbert Foundation, Industriemuseum Gent, mARTine Kint, M HKA – Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen, Stadsarchief Gent, Universiteitsarchief Gent, Julien Vandeveld, Bart Vanwalle, Patrick Verlaak, Lieve van Vlierberghe en alle bruikleengevers die anoniem wensen te blijven

Speciale dank aan:

Wouter Davidts, Laura Hanssens, Serafien Hulpiau, Steven Jacobs, Mo Vanacker

Archiefruimte 'Chambres d'Amis: vóór, tijdens en na' samengesteld door:

Angela De Roover, Beth Lason, Luca-Ray Rogiers (Alumni Universiteit Gent)

Archiefruimte 'De Gentse kunstzomer van '86' samengesteld door:

Sofie Frederix (Universiteit Gent)

Archiefonderzoek in nauwe samenwerking met:

Carine De Vleeschouwer, Anna Jeznach, Kathleen Van Glabeke

Alle S.M.A.K.-medewerkers:

Directie: Philippe Van Cauteren

Zakelijk: Jeroen Brugge, Ingrid De Pourcq, Tineke De Rijck, Anna Drijbooms, Kariné Hakobyan, Annelies Valgaeren, Pieter Van der Gheynst, Geert Wijns

Programmatie, Collectie en Onderzoek: Tanja Boon, Ann Hoste, Samuel Saelemakers, Sam Steverlynck, Thibaut Verhoeven

Publiekswerving en -beleving: Maaïke Aelbrecht, Peter Aerts, Fran

Bombeke, Dominique Cahay, Rika Godderis, Leen Goossens, Hoa Mai Lambrechts, Arno Major, Johan Moonens, Aïcha Snoussi, Annemie Vander Borgh, Filip Van de Velde, Aline Van Nereaux, Annelies Vantghem

Collection Care, Productie en Facility: Christophe Claeys, Lieven Declercq, Filip De Poortere, Pauline Dobbelaere, Beldien Floré, Akcan Gülnazik, Ann-Sophie Hoste, Marek Jano, Hannah Jönsson, Funda Korkmazer, Claudia Kramer, Charlie Moorhouse, Anne-Cathérine Olbrechts, Lien Roelandt, Lander Thys, Kimberly Thyssen, Robby Timmermans, Jana Van de Mierop, Carla Viana, Marianne Vonck, Karen Wulgaert

Erfgoedbewaking: Alexandr, Bart, Chris, Christa, Manon, Mike, Karin, Kenneth, Quinten, Sven

Vrienden van S.M.A.K.: Claudine Icket, Bruno Matthys, Griet Van de Velde

S.M.A.K.-stagiaires: Elise Kootstra, Noah Marievoet, Eugénie Simon, Sioban Willems
& alle vrijwilligers en freelancers

Grafisch ontwerp:

Jan & Randoald

Vertalingen en redactie:

Marthy Locht, Helen Simpson, Catherine Warnant

© 2026, S.M.A.K.

Stedelijk Museum voor Actuele Kunst

Jan Hoetplein 1, 9000 Gent